

TUUNAISEN SUVUN HISTORIAA

Tuunaisen sukua on tutkittu 1665-luvulle saakka

Silloin asuttivat Tuunaisen suvun tilaa Jaakkiman Metsämiglin kylässä

- Staphan Tunain (syntyi v. 1665, kuoli v. 1740) ja vaimo Anna os. Kormano, syntyi v. 1680 ja kuoli v. 1746 vihityt ”aikanaan”

Papisto on ollut ruotsinkielistä vielä 1800-luvulla, jolloin Tuunainen on kirjautunut muotoon Tunain. Maatilan nimeksi on jossakin vaiheessa annettu nimi Tuunala.

- Axel Staphaninp. Tunain, syntyi v. 1710, kuolinaikaa ei löytynyt, vaimo Walborg Johansdr Lappalain, syntyi 1710, (1712 ?), kuoli 23.10.1773 leskenä, vihitty avioliittoon 29.11.1730
- Daniel Axelsson Tunain, syntyi v. 1751 (1757 ?), kuoli 6.7.1805 vaimo Christina Stina Bergman, syntyi v. 1760, kuoli v. 1829 vihitty avioliittoon 12.12.1780
- Daniel Tunain, syntyi 21.3.1795, kuoli 14.5.1843, vaimo Christina Nissinen, syntyi v. 1808, kuoli 21.7. 1879 leskenä. vihitty avioliittoon 20.6.1830, heillä lapset (Paul Danielinp.) Paavo, (Daniel) Taneli ja 1 tytär. (Tanelilla 2 tyttäret)
- (Paul Danielinp.) Paavo Tanelinp. Tuunainen, Metsämiklin kylästä n: 3, syntyi 26.6.1834, kuoli 9.8.1910, vaimo Heleena Juhontr. Kosonen, syntyi 21.9.1831, kuoli 16.5.1902. vihitty 28.6.1857. Avioliitto miehen toinen. Heillä lapset Taneli ja Anna Maria
- Taneli Paavonp. Tuunainen, Metsämiklin kylästä n:3, syntyi 4.6.1871, kuoli 3.3.1945, vaimo Anna Kosonen, syntyi 18.10.1871, kuoli 26.3.1947 vihitty 31.5.1891.

ELÄMÄÄ JAAKKIMAN METSÄMIKLIN TUUNALASSA

Taneli Tuunaisen isä Paavo luovutti pojalleen isännyyden tämän ollessa vasta 19-vuotias. Kutsun tarinassani häntä usein Ukoksi (huom. iso kirjain!) tai Taneli-ukoksi. Tanelin tasapainoinen ja ryhdikäs olemus oli kunnioitusta herättävä. Mielestäni hän oli komea mies tummine hiuksineen, tuuheine kulmakarvoineen ja viiksineen, jotka hän piti aina siisteinä. Taneli-ukon talvivaatteet olivat kotikutoista sarkaa, ja sisäturkki oli tietenkin valmistettu omien lampaiden nahasta. Tällä tavoin pukeutuivat niin köyhät kuin rikkaatkin.

Käytökseltään Taneli oli hiljainen ja vaatimaton. Hän oli viisas mies, ja hänet valittiin mo-niin luottamustoimiin. Metsämiklin koulun johtokunnan puheenjohtajana Taneli oli yli 20

vuotta sekä saman ajan myös holhoojana Köyhäinhuoltolautakunnassa. Tässä toimessa hän oli todella mies paikallaan, sillä holhoojalla tuli olla sääntöjen mukaan ”palava lähimmäisenrakkaus ja horjumaton oikeudentunto”. Mainittakoon, että kiertelevät mustalaisetkin, nykyisin romanit, saattoivat saada Tuunalasta ruokaa ja hevoselle heiniä.

Taneli oli vakava kristitty ja oli kymmeniä vuosia Jaakkiman seurakunnan Kirkkoneuvoston jäsenenä sekä pyhäkoulun opettajana peräti 20 vuotta. Hänet muistetaan hyvänä maallikkopuhujana, ja usein hänen kotonaankin pidettiin hartauskokouksia.

Taneli-ukko hoiti maatilaansa päättäväisesti ja tehokkaasti hiljaisella tavallaan eikä kukaan tiettävästi kyseenalaistanut hänen määräyksiään. Hän ei kuulemma koskaan korottanut ääntään ja kohteli yhtä ystävällisesti sekä ihmisiä että eläimiä. Sellaisena minäkin hänet muistan.

Anna Tuunainen o.s. Kosonen

Avioituessaan Taneli ja Anna olivat vasta 20-vuotiaita, mutta he hoitivat tilaansa ahkerasti ja viisaasti. Säästäväisyys taloudenpidossa oli molemmille puolisoille yhteistä. Tuunalassa pyrittiin omavaraisuuteen kaikessa, mikä oli mahdollista. Olen nähnyt, kuinka itse kasvatetusta pellavasta kehrätään lankaa, kudotaan kankaita ja ommellaan niistä vaatteita. Samaten kotoisista villoista voidaan saada lämpimiä pukimia aina sukista villapaitoihin ja sarkavaatteisiin saakka.

Tiedän, että tämä kaikki on ollut emännän vastuulla Anna-mummon aikaan, mutta rohkeuden väittää, että niin kauan kuin omista lapsista ei ollut apua, hänen on täytynyt turvautua myös apulaisiin.

Anna-mummo oli pienikokoinen nainen, jonka kasvot olivat pyöreähhöt ja tukka tiukasti otsalta taakse kammattuna ja kiinnitettynä niskaan lettinutturaksi. Hän pukeutui arkisinkin melko tummiin vaatteisiin, sen ajan mukaisesti nilkkapituiseen hameeseen ja löysään edestä napitettuun puseroon. Tätä suojaamassa oli aina ruudullinen esiliina, sillä Anna oli aina hyvin siisti.

Annan ja Tanelin suuri perhe

Vähitellen Annalle ja Tanelille syntyi yhdeksän lasta, joista aikanaan saatiin maatilalle kaivattua työvoimaa.

1. Anna Helena s. 27.8.1892
2. Johannes s. 15.4.1895
3. Paavo s. 10.3.1898 (-Maria 10.3.1898 – 7.12.1898)
4. Simo s. 14.9.1900
5. Tuomas s. 23.11.1902
6. Matti s. 9.3.1905
7. Iida s. 23.10.1907
8. Maria s. 25.1.1912
9. Martti s. 3.6.1915

Anna-mummon reumatismi

Kova työ ja suuren lapsijoukon synnyttäminen ja hoitaminen vaativat kuitenkin veronsa, ja Anna-mummo sairastui reumatismiin. Tiedän hänen joutuneen usein vuoteen omaksi jo ollessaan viisissäkymmenissä. Tästä huolimatta hän pystyi pitämään talouden ohjat käsissään. Silloin tyttäristä vanhin, Helena hoiti jo keittiöpuolen, ja karja hoidettiin apulaisten ja miesväen yhteisvoimin.

Apua reumaan haettiin mm. Kirvun Reumaparantolasta, josta mummo sai ohjeen ottaa vaihtokylpyjä, siis kylmää ja lämmintä vettä vuorotellen. Tätä nimitettiin silloin **kuhnimiksi**, joka johtunee hoidon keksineestä Kuhn-nimisestä lääkäristä. Mummolla oli peltinen valtavan suuri istuma-amme, joka tuotiin lauantaisin saunaan, jonne mummo kannettiin silloin, kun liikkuminen omin jaloin ei onnistunut. Muistan kuinka hän istui ammeessaan joka pidettiin saunan lattialla, eikä mummo noussut lainkaan lauteille.

Hän oli vähäisen liikkumisen seurauksena lihonut melkoisesti, ja reuman runtelemat sormet olivat aivan käppyräiset. Hänen huoneensa pidettiin hyvin lämpimänä särkyjen estämiseksi, ja hieroja oli perheessä melko vakituinen vieras.

Tanelin ja Annan perhetietoja

Tanelin ja Annan lapset kasvoivat yksi kerrallaan aikuisiksi Tuunalassa. Jokainen heistä osallistui voimiensa tai taitojensa mukaiseen työhön. Sen ajan maatiloilla pyrittiin olemaan niin omavaraisia kuin suinkin. Kaupasta ostettiin vain sokeria ja kahvia ja muita aivan välttämättömiä tarvikkeita.

Taneli oli siinä määrin ajan tasalla, että useimmat perheen lapsista pääsivät opiskelemaan haluamalleen alalle, esimerkiksi Paavo kävi Elisenvaaran maamieskoulun ja Martti Metsämiklin kaksivuotisen mieskotiteollisuuskoulun. Tuunalan peräkamariissa eli tois´tuvassa saatiinkin ihailta Martin tekemiä kauniita ja kiiltäviä huonekaluja

Tytöt, Iida ja Maria oppivat monipuolisiksi käsityön taitajiksi Metsämiklin naiskotiteollisuuskoulussa. Heidän työnsä tulokset näkyivät kodin tekstiileissä, jotka lisääntyivät vuosi vuodelta. He pitivät huolen perheen vaatteista, kutoivat pellavasta ja villasta kankaita ja ompelivat niistä mitä kukin tarvitsi.

Koska Tuunalassa harrastettiin suurimittaista karjanjalostusta, Maria kouluttautui jo ennen käsityökoulua päteväksi karjakoksi.

Martin lisäksi jokainen Tuunaisen pojista pystyi tekemään mitä tahansa puutöitä, olkoonpa kysymyksessä talo tai navetta, reki tai kärryt, saavi tai sukset jne. Tämän kirjoittajakin on saanut lahjaksi Martin valmistamat sukset, joita koulussa kaikki luokkatoverini kadehtivat.

Salotilalle muutetaan

Perheen vanhin, Johannes, avioitui Helmi Ijäksen (s. 1902) kanssa n. 1920, ja heille syntyi v. 1922 Metsämiklissä asuessa pieni Inkeri, joka kuoli melko pian. Seuraava tyttölapsi s. 1924 sai myös nimekseen Inkeri. Niihin aikoihin Tuunaisen veljekset rakensivat Salotilalle suurin piirtein Tuunalan kokoisen hirsitalon, jonne Johanneksen perhe sekä poikamiesveli Matti muuttivat viljelemään maata yhdessä. Tilalle rakennettiin kivinavetta ja sinne siirrettiin osa Metsämiklin lehmistä.

Alkuvuosina vanhin sisar Helena asusti ajoittain Salolla, sillä Helmi tarvitsi apua kasvavan perheen ja karjan hoitamisessa. Tarvittaessa tilalle palkattiin renki ja piika, joskus useampikin.

Vuonna 1938 Matti avioitui Linda Salkon (s.1917) kanssa. Veljekset viljelivät jakamatonta Salotilaa yhdessä ja perheet asuivat yhteistaloudessa Talvisodan evakkoon lähtöön saakka.

Johanneksella oli ennen sotia sivutyö Mensun meijerin isännöitsijänä, jonka tehtävän hän hoiti ansiokkaasti. Isännöitsijän työhön häneltä meni tietysti aikaa, joten varsinainen tilanhoito oli enimmäkseen Matin ja rengin hartioilla.

Tuomaan perhe

Vuoden 1924 elokuussa vietettiin Tuomaan ja Tyyne Toiviaisen (s.1905) häät Tuunalassa. 19-vuotiaalla Tyynellä oli talouden- ja karjanhoidosta varsin vähän kokemusta, sillä hän oli hoitanut vain yhtä lehmää sekä veljensä perheen lapsia ollessaan Kuokkaniemen Ilomäen koululla, missä hänen veljensä vaimo oli opettajana.

Ei ole ihme, että miniälle tuotti vaikeuksia kymmenpäisen perheen ruoanlaitto, keittäminen ja leipominen sekä suuren karjan hoitaminen. Talon tyttäret Lida ja Maria olivat vuosikautia käsityökoulussa, mutta onneksi eivät yhtäaikaan. Vanhin tytär Helena, joka oli emännöinyt jo vuosikautia, oli useimmiten kotona ja tuli aina lypsäjälle avuksi. Miehet kyllä auttoivat eläinten ruokkimisessa ja pitivät huolen lehmien alusista.

Tyynelle ja Tuomaalle syntyi v.1926 tyttövauva, Mirjam, joka kuoli elettyään vain muutamia kuukausia. Kahden vuoden kuluttua v. 1928 Hilka-vauva syntyi, ja hänestä tulikin kaikkien lemmikki. Taneli-ukon kerrotaan vieneen joka aamu maidon meijeriin ja palattuaan hän oli ottanut lattialla taapertelevan Hilkan syliinsä syötettäväksi.

Taneli-ukko oli ostanut Paikjärveltä pojilleen maatilat yhteiseksi. Ensi töiksi veljekset rakensivat yhdessä tilalle asuinrakennuksen. Tuomaan toiveet päästä itsenäiseksi maanviljelijäksi alkoivat toteutua, kun hänen perheensä sai muuttaa sinne ja ryhtyä viljelemään hänelle kuuluvaa osuutta maasta. Taloudessa oli aluksi Tyynen kotilehmä ja Tuomas sai myös kotoaan yhden. Se tuntui vallan onnenpotkulta, kun monena vuonna syntyi vain lehmävasikoita, jotka kaikki kasvatettiin. Tuomaalla oli kohta uusi pulma, mistä saataisiin vuokratuksi lisää maata ja siten lehmille kylliksi rehua. V. 1931 perheeseen syntyi jälleen tyttö, Anja. Tyynellä oli aikaa hoidella pikkuisia tyttöjään muun työn ohella. Hän ehti vielä kutoa mattoja sekä virkata hienoja ikkunaverhoja kodin kaunistukseksi. Tyyne kertoo muistelmissaan, että tämä oli hänen elämänsä onnellisinta aikaa.

Muutamien kilometrin päässä oli kasarmi, jonne Tyyne vei kaupaksi maitoa, kermaa ja voita. Näin perhe alkoi vähitellen tulla omavaraiseksi.

Taneli-ukon ratkaisu

Taneli-ukko pani merkille, kuinka Tuomaan perheessä ahkerointiin. Tyynekin ansaitsi rahaa myymällä voita, maitoa ja kermaa läheisen kasarmin perheille. Tuomaan suunnitelma vuokrata peltoa sopivan läheltä onnistui ja karjaa voitiin taas lisätä.

Tämän nähtyään Ukko lienee saanut ajatuksen ostaa Tuomaalle oman tila. Nuorten onneksi Sortavalan puolella noin 10 km:n päässä Paikjärveltä sattui olemaan maatila myynnissä, ja Ukko kävi siihen tutustumassa ensin Simon kanssa. Paikka oli Tuomaalle ennalta tuttu, myyjinä näet olivat Tyynen sisar Lempi ja hänen miehensä Toivo Rätty.

Paikka tuntui kaikkien mielestä sopivalta, ja ukon neuvoteltua kaikkien poikiensa kanssa se päätettiin ostaa Tuomaan perheelle. Hinta oli kova, peräti 80 000 Smk, mutta kaupasta

päätettiin, ja Ukko maksoi käteisellä puolet tilan hinnasta Tuomaan ennakkoperintönä. Tämä sai lainatuksi pankista sen puuttuvan puolikkaan, 40 000 Smk. Eipä tainnut Tuomas arvata että lainan takaisin maksu vaatisi mielettömästi työtä sekä 10 vuotta äärimmäisen tiukkaa säästämistä.

Vuoden 1934 alkupäivinä Tuunaisten hevosjono saatteli onnellisen Tuomaan perheen tavaroineen uuteen kotiinsa Ilomäkeen. Hilikka oli kohta täyttämässä 6 vuotta ja muistaa melko hyvin ajomatkan, mutta 3-vuotias Anja taisi vain nukkua vällyjen alla. -Jätämme nyt Tyynen ja Tuomaan tyttäriineen toistaiseksi Ilomäkeen toteuttamaan unelmaansa.

Tuunalassa väheni väki, kun Paikjärven tila asutettiin

Paavo oli tähän asti asunut kotona Metsämiklissä, mutta nyt hänellä oli hyvä tilaisuus muuttaa lähes uuteen taloon Paikjärvelle. Sinne siirrettiin melkoinen lehmäkarja, olihan siellä hyvät kesälaitumet. Sen ajan miehet eivät lypsäneet, siispä Helena ja lida olivat vuorotellen veljensä lehmiä ja taloutta hoitamassa.

Kiireisenä aikana vanhempia sisaria, ja piikoja tarvittiin Metsämiklissä, ja silloin Paavon oli hankittava muualta naispalvelija Paikjärvelle. Vuonna 1936 Paavo ja veljet saivat valmiiksi tilavan navetan, johon he valmistivat tiilet omin voimin. Lehmät saivat osan navetasta, ja rakennuksen toinen puoli varattiin suurelle sikalalle, jota hoitamaan Paavo palkkasi rengin. Tämän oli haettava päivittäin läheisestä Huuhanmäen kasarmista jäteruoat sioille ja osallistuttava muihinkin talon töihin.

Mainittakoon, että Paavo ”löysi” vuonna 1938 hyvän apulaisen, Sirkka Jyrkisen. Heidät vihittiin kesällä vuonna 1939 ja koko suuri suku oli paikalla eikä tuleva sota pätkähtänyt vielä silloin kenenkään päähän.

Tässä vaiheessa Tuunalan kantatilan viljelyä hoitamaan jäivät Taneli.-ukon johdolla Simo ja Martti. Sadonkorjuun aikana veljesten avuksi hankittiin useita työmiehiä, (päiväläisiä), mutta tutut rengit pysyivät usein talossa vuosikausia. Taloon pestatut piiatkin työskentelivät miesten kanssa sadonkorjuussa ja tarvittaessa sisätöissä sekä karjanhoidossa Helenan, lidan ja Marian kanssa.

Hilkan ja Anjan muistoja Metsämiklistä 1930-luvulla

Kesä oli kauneimmillaan, kun Hilikka ja minä pääsimme jälleen pyhänseudeksi Metsämiklin mummolaan. Matkaa Ilomäestä sinne oli lähemmäs 10 km, mutta Hilikka tunsu polut, joita pitkin oli mukava kipittää avojaloin. Vasta viimeinen kilometri oli soratietä, jolloin oli paras laittaa pyhäkengät jalkaan.

Mummolan piha-alueelle tullessamme ohitimme oikealla sijaitsevan aittarivin ja vasemmalla suuren kavinavetan, mutta kiireessämme emme jääneet näitä tutkimaan, vaan juoksimme suoraan ylempänä rinteellä olevaan mummolaan.

Tuunalan suuri asuinrakennus oli komea ja punaiseksi maalattu, koristeina valkoiset nurkka- ja ikkunalaudat. Ihailimme aina ulkoeteisen ruutuikkunoita, joiden keskelle oli kiinnitetty ohuet valkoiset rimat muodostamaan vinoneliöitä.

Eteisen oikeanpuoleisella reunalla oli ns. ulkokamari, jossa usein tapasimme lida-tädin työskentelemässä. Kamari toimi erityisesti varasto- ja vaatehuoneena. Lauantaisin lida-täti varasi ulkokamariin jokaiselle perheen jäsenelle nimetyt puhtaat vaatteet. Tässä talossa vallitsi tosiaan järjestys, jossa jokaisella esineellä oli oma paikkansa. Täällä säilytettiin

myös lattiamattoja, jotka levitettiin lauantaina siivouksen jälkeen tuvan lattialle. Sieltä ne siirrettiin arjen tultua takaisin varastoon.

Olimme huomanneet, että talon alapihalla oli useita aittoja: Aikuisten paremmille vaatteille oli varattu yksi pihamaan aitoista, jossa ne pysyivät läpi vuoden raikkaina.

Yhdessä aitassa säilytettiin erilaisia työkaluja, seuraavassa oli viljaa, ruista, kauraa, ohraa, ja vehnää, osa vielä jyvänä, osa teetetty myllyssä jauhoiksi ja osa ryyneiksi.

Syksyisin teurastettiin kotona eläimiä, kuten sikoja, jokin lammas ja sopivan nuoria raavaita. Ne leikattiin palasiksi ja suolattiin saaveihin tai tynnyreihin, joista sitten haettiin tarvittava määrä lihaa, joista Helena valmisti päivittäin ruokaa. Lihallekin oli varattu oma aittansa. Täytyi myös pitää huoli, että liha ei päässyt loppumaan ennen seuraavaa teurastusta.

Sunnuntaita odotellessa ahkera Helena-täti sai puolen päivän jälkeen peitellä lämpimät piiraat tai pyöröt ja pullat liinojen alle pehmenemään. Jokaisena lauantaina uunin jälkilämmössä kypsytettiin iso padallinen karjalanpaistia sekä mahdollisesti ohraryynipuuroa tai jotakin laatikkoruokaa.

Luantaina illalliseksi tarjottiin enimmäkseen perunapiiraita karjalanpaistin kanssa. Omavaraisessa taloudessa kuten Tuunalassa piiraisiin käytettiin oman pellon viljasta valmistettuja ohraryynejä tai perunasosetta. Ennen sotia riisiryynejä ostettiin vain tärkeitä juhlia varten, esimerkiksi ”rotinoin” vauvan syntymän jälkeen.

Tuunalassa ja monessa muussakin talossa kypsytettiin uunissa ns. ”hautunutta maitoa”, jonka pinnalle muodostui yön mittaan herkullinen, ruskehtava kuori eli ”kettu”. Tämä maistui hyvältä keitetyn veden kanssa, ja kilpailimme kuka ehtisi saamaan suurimman ”ketun”. Vielä 1920-luvulla kahvia tarjoiitiin vain vieraille, joita mielellään kestittiin hautuneella maidolla.

Kun leipomisesta oli selvitty, talon tyttäret tai piat pesivät ruskeaksi maalatut lattiat. Moni heistä muisti vielä ajan, jolloin maalaamattomien lattioiden puhdistamiseen oli käytettävä vahvaa varpuluutaa ja juuriharjaa. Toista oli nyt, kun saatiin levittää puhtaat räsymatot huoneisiin ja kokea taloon syntynyt juhlatunnelma.

Tuunalan isossa tuvassa

Olimme päässeet eteiseen kenenkään huomaamatta sillä meistä oli hauskaa yllättää tuvassa olijat. Mummo ainakin oli kotona odottaen saunaan pääsyä, ehkä lepäillen huoneessaan. Pojat veisivät äitinsä aikanaan saunaan.

Tupa oli tosi suuri, muistaakseni 64 m², ja keskellä lattiaa pidettiin aina kahden hengen keinutuolia, jossa Taneli-ukko nytkin istui palattuaan päivän töistä.

Tuvan oven oikealla puolella oli höyläpenkki, jonka ääressä miesväki valmisti monet tarveesineensä. Ovesta vasemmalle oli pitkä penkki ja pöytä, jossa oli tilaa Paavon suutarin välineille. Suuri ikkuna tällä seinällä antoi sopivasti valoa työntekijälle. Paavon muutettua 30-luvulla Paikjärvelle hän vei sinne suutarin työkalut, jonka jälkeen penkin paikalle oli tuotu levitettävä sänky.

Tuvan päätyseinässä oli kaksi ikkunaa, ja koko seinän pituinen penkki antoi tilaa monille vieraillekin. Oviseinässä sekä sitä vastapäätä olevassa seinässä oli myös kaksi ikkunaa, ja niiden läheisyyteen oli sijoitettu levitettäviä vuoteita.

Ruutuikkunoissa oli lyhyet, värikkäät verhot, joita silloin kutsuttiin ”salusiineiksi”. Ikkunoiden yläosassa saattoi olla lisäksi poimutettu verho, jota sanottiin ”kapaksi”.

Tuvan vasemmassa takanurkassa oli suurelle perheelle riittävä ruokapöytä, joka peitettiin liinalla vain pyhäisin tai vieraiden tullessa.

Suuri leivinuuni, johon oli yhdistetty liesi, sijaitsi tuvan oikeanpuoleisella seinustalla. Uunin suu aukeni tuvan keskiosaan päin. Sen alla oli tilaa polttopuille, joita piti aina olla varastossa kuivatettuna. Uunin suuaukosta vedettiin hiilet hellan takaosassa olevaan aukkoon, mistä ne myöhemmin voitiin ottaa pois.

Uunin taakse jäi kohtalaisen laaja alue, joka toimi keittiönä. Valoisan ikkunan edessä oli tiskipöytä, jonka vieressä olevasta hanasta saatiin painovesi. Se tuli aivan ilmaiseksi talon yläpuolella rinteessä olevasta kirkasvetisestä lähteestä, josta riitti vettä vielä puutarhaan ja navettaankin.

Ukon ja mummon kamari

Tuvan ovelta oikealle avautui mummon ja ukon kamari. Huoneessa oli kaksi levitettävää sänkyä, ukolla vasemmalla seinustalla ja mummolla huoneen perällä. Pihan puoleisen ikkunan edessä oli ukon suuri kirjoituspöytä, jonka laatikoissa hän piti tärkeät paperit, sillä hänelle oli uskottu luottamustehtäviä josta yhtä nimitettiin ”vaivaishoidoksi” ja myöhemmin köyhäinhoidoksi. Koulun johtokunnassakin ukko toimi kymmeniä vuosia.

Peräkamari eli tois´tupa

Ukon ja mummon kamarista avautui ovi peräkamariin, josta mummo käytti nimeä ”tois´tupa”, siis toinen tupa. Huone oli jokseenkin saman kokoinen kuin tupakeittiö. Peräkamarissa oli ikkunoita kolmella seinällä, mikä lisäsi avaruuden tuntua. Muistan siellä olleen monta suurta ruukussa kasvavaa kukkaa. Yksi niistä oli lähes puuksi kasvanut fiikus, ja melko varmasti siellä oli ikkunalaudoilla lukuisia pelargonioita eli ”pelakuita”. Tämänkin huoneen lattia oli ruskeaksi maalattu ja sitä kaunistivat talon tyttäreiden lidan ja Marian valmistamat värikkäät räsymatot. Joskus he levittivät lattialle itse kutomansa leveät karvalankamatot.

Tois´tupa oli kalustettu Martin käsityökoulussa valmistamalla kiiltävillä huonekaluilla. Keskellä lattiaa oli tässäkin huoneessa keinutuoli, jossa muistan vieraitten istuneen. Siellä oli myös kahvipöytä tuoleineen sekä päästä vedettävä sänky vieraita varten. Muistan erityisesti Martin arvokkaan senkin, jossa mummo piti parhaita liinavaatteita.

Se kaappi tuoksui aina hyvältä, sillä sen yhdessä osastossa säilytettiin makeita uunikuivattuja omenanviipaleita sekä usein pikkuleipiä ja rinkeleitä vieraita varten. Mummo saattoi joskus antaa meille lapsille omenaviipaleita ja parhaassa tapauksessa rinkelin tai jonkun muun herkun.

Tois´tuvan ikkunoissa oli tietenkin lidan tai Marian kutomat verhot., joiden materiaali oli tietenkin pellavalankaa. Koristeraidoissa saatettiin käyttää värikästä kiiltolankaa. Kodin tupakeittiön verhot olivat lyhyet, mutta tällaisessa salihuoneessa verhot saattoivat ulottua lähes lattiaan saakka.

Ruokakamari

Keittiön perällä olevaa huonetta sanottiin ruokakamariksi, ja se pysyi viileänä, sillä sitä ei koskaan lämmitetty. Sinne oli varattu ruokatarpeille kylliksi kaappeja ja hyllyjä. Ruokakamarissa oli käytössä yksi erityisen tärkeä väline, separaattori. Sen osien pesemisessä oli joka päivä melkoinen vaiva naisväelle. Separoinnin jälkeen kermatonkka upotettiin jäähtymään saunan takana olevaan puroon, jossa vesi vaihtui koko ajan.

Ruokakamarissa oli oven vieressä piimäpönttö, josta otettiin juotavaa ruokapöytään tai voitiin viedä sopivassa astiassa työmaille palan painikkeeksi.

Meijereitä ei vielä ollut, ja kotona kerma kurnuttiin voiksi, joka myytiin Lopotissa eli Lahdenpohjassa "herrasväelle". Kurnun kammen pyörittäminen oli raskasta, ja Hilkkasiskoni muistaa Taneli-ukon pyörittäneen kurnun kampea kunnes kerma muuttui kiinteäksi voiksi. Naisten asia oli sitten tehdä lopputyö, huuhtominen, suolaus ja kilon palojen valmistaminen puisessa muotissa. Ukko lastasi voikilot vaneriseen matkalaukkuun ja lähti hevoskyydillä Lahdenpohjaan kauppaa tekemään. Ilmeisesti hänellä oli useita vakituisia asiakkaita, jotka antoivat arvon hyvin valmistetuille tuotteille.

Voin myynnillä oli suuri merkitys Tuunalan talouden vaurastumisessa, sillä karjanjalostus lisäsi vuodelta maidon tuotantoa. Metsämikliin ja lähikyliinkin perustettiin 30-luvulla monta meijeriä, esimerkiksi Mensun ja Alavan meijerit. Minulla ja Arvo-serkulla on mielikuva, että Taneli-ukko kuljetti Oppolaan suuren karjansa tuottaman kermamäärän luultavasti joka toinen päivä.

Huolimatta kerman meijeriin kuljettamisesta Ukko kurnusi kotitarpeiksi voita, ja sen oheistuotteena syntyi kurnupiimää, joka oli ennen sotia ruokajuomistamme ehdoton ykkönen. Naisväki piti huolen, että ruokakamarin piimäpönttö täytettiin aina kirnuamisen päätteeksi. Separaattorista saatiin kurria eli rasvatonta maitoa, jota ei sellaisenaan pidetty mieluisena juomana, mutta siitä valmistettu kokkeliipimä kelpasi, varsinkin jos sitä sekoitettiin maitoon.

Taloustrakennuksia

Ylemmäksi rinteelle tois´tuvan kulman taakse oli rakennettu puuvaja ja kärryliiteri. Miesväki piti huolen, että liiteriin ajettiin talven aikana koko vuoden puut. Siitä niitä kannettiin uunin alle kuivumaan. Kärryliiterissä pidettiin hienoja, kiiltäviä "lippakiesejä", joita käytettiin kirkkoon mennessä ja kyläillessä. Siellä oli tietenkin paikka myös kiiltävälle kirkkoreelle.

Olin luultavasti kuusivuotias, kun mummo käski minun hakea liiteristä Simo-setä syömään. Kummini keskeytti hakkaamisen ja istahti ojan pientarelle ottaen minut tuokioksi syliinsä. Oloni oli onnellinen! Tällaista en osannut odottaa, sillä olin oppinut, että vain pienet lapset otetaan syliin. Setä ei yrittänytkään sanoa minua liian "isoksi tytöksi"! Simo-kummi välitti minusta eikä unohtanut ripille pääsyäni kymmenen vuoden kuluttua, vaan antoi minulle lahjaksi hopeisen ristin.

Puutarhan takana vielä kauempana rinteellä oli riihi, joka rakennettiin yleensä kauemmaksi muista rakennuksista, sillä viljalyhteitä kuivatettaessa oli aina tulen leviämisen vaara. Vielä 20-luvun alkupuolella viljat puitiin käsivoimin: riihen orsilla huolellisesti kuivatetut lyhteet ahdettiin lattialle tiukaksi "patjaksi", jota lyötiin puisella varstalla (eli "riusalla" tai "mutkalla"), mihin nahkaremmillä kiinnitettiin lyhyempi nuija. Kun sillä iskettiin lyhteitä, jyvät irtosivat korsista ja putosivat lattialle, josta ne koottiin talteen. Viskukoneella jyvistä saatiin lopuksi akanat ja muut roskat pois. Näin suuressa talossa puitiin kaksi "ahosta" viikossa, että ehdittäisiin valmiiksi ennen talvea.

Kun nyt puinnin jälkeen nokikolaria muistuttavat miehet vielä saivat uuden annoksen lyhteitä nostetuksi orsille kuivumaan, oli aika päästä naisväen lämmittämään saunaan peseytymään.

Tyynen muistelmista käy ilmi, että 20-luvun puolivälissä joku kyläläinen oli jo hankkinut puimakoneen, jolla hän pui myös naapurien kevätiljoja; ruis puitiin toistaiseksi vielä käsipelillä. Puimakoneesta saatiin joka tapauksessa suuri apu, sillä riiehessä puinti oli ainakin Tuunalassa kestänyt lähes jouluun saakka.

Kivinavetta

Jokainen taloon tulija pysähtyi pihalle ihmettelemään Tuunalan suurta navettaa. Sen alaosa oli valettu betonista, mutta seinien nelikulmaiset kivet oli täytynyt hakata suurella vaivalla irti kalliosta. Sen ajan navetoissa oli vielä ns. lantalattia, joka vaati paljon työtä.

Navettarakennus oli melko korkea, sillä sen yläpuolelle oli laudoista rakennettu suuri luhti, jonne hevoset kuljettivat vetosiltaa pitkin eläinten rehut, enimmäkseen juuri heinät.

1800-luvun lopulla talolliset veloitettiin sakon uhalla rakentamaan pimeään navettaansa ikkunoita. Tuunalassa oli jo vuosia sitten korotettu navetan kiviseiniä laudoilla, jolloin seinän yläosaan pystyttiin laittamaan kaivatut ikkunat.

Luhdissa oli silppukone, jolla leikattiin palasiksi esim. rukiin olkia. Oljen silput pudotettiin runtukasta (= luukusta) alhaalla olevaan soimeen (laatikkoon). Kun olkisilppuun sekoitettiin jauhoja sekä lämmintä vettä, siitä saatiin lehmille mieluista syötävää, ”apetta”. Rehua täytyi olla paljon, sillä Tuunalan navetassa oli 30-luvulla 10 – 12 lehmää, joskus enemmänkin, useita vasikoita ja lammaslauha. Tallissa oli neljä, jopa viisikin hevosta ja joka vuosi syntyi ainakin yksi varsa. Komeat ja kiiltävät hevoset olivat miesten ylpeys.

Sioille oli rakennettu navetan yhteyteen oma betonikarsinansa. Kesällä niillä oli pääsy ulos omaan aitaukseensa, jossa niillä oli myös omat kaukalonsa. Lampailla ja vasikoilla oli luonnollisesti omat aitauksensa sisällä ja kesäisin ulkosalla.

Kuulin äsken Arvo-serkulta, että navetan päätyovesta lehmät pääsivät hyvillä säillä aitaukseen, jossa ne saivat juoda. Painovettä tuli jatkuvasti aina navetassa olevaan valtavaan tynnyriin, josta sitä kannettiin sangolla eläimille.

.1930-luvun suurissa lantanavetoissa käytettiin lehmien alusena kevätiljojen olkia tai joskus kassaralla pieneksi hakattuja kuusen- tai männynoksia. Lantanavetta vaati paljon kuivikkeita, ja maanviljelijöitä opastettiinkin kuivattamaan kesän aikana runsaasti turvetta ja rahkasammalta puisissa telineissä. Syksyllä kuivikkeet vietiin navetan luhtiin, jossa turvesilppuri leikkeli ne palasiksi ja alhaalla navetassa lehmät saivat niistä hyvän vuoteen.

Voisi ihmetellä, kuinka eläinten hoitajat yleensä kestivät vuosikymmeniä eläinten hoitamista lantanavetoissa. Koska oli kyse peltojen lannoittamisesta, ei tällaista navettaa vielä silloin katsottu ”pahalla silmällä”. Maanviljelijät tekivät työtä käskettyä ja palkaksi tuli vuosittain yhä suurempi viljamäärä. Samaan päämäärään tähtäsi myöskin rahkan ja turpeen käyttö.

Lehmät asustivat kesäisin ulkona metsälaitumella, sillä niillä alueilla kasvillisuus oli kyllin runsas suurellekin lehmälaumalle. Iltaisin ja aamuaisin ja ne haettiin laitumelta lypsättäviksi. pihan läheisyydessä olevaan lypsytarhaan. Jos meitä lapsia sattui olemaan koolla, hätistimme karpäsiä tuuheilla oksilla, etteivät lehmät potkisi lypsäjiä.

Lypsäjien mukana oli metallinen tonkka, jonka suulle laitettiin siivilä roskien ja karpästen varalta. Separoinnin jälkeen kermatonkka upotettiin kylmävetiseen lähteeseen odottamaan huomista meijerimatkaa.

Karjarotuja

Vuosikymmeniä tavallisella rahvaalla oli vielä 1800-luvun lopullakin vain maataisrotuista sekakarjaa. Ajan mittaan vauraammat talolliset ottivat mallia suurten hovien harrastamasta Itäsuomalaisten nupokyyttöjen jalostuksesta. Tuunalan tila liittyikin varsin varhain karjanhoitoyhdistykseen, ja ennen pitkää heillä oli melkoisen suuri nupokyyttökarja, jota hoidettiin äärimmäisen huolellisesti. Muistan, kuinka heidän karjansa sai palkintoja kesäisissä näyttelyissä.

Tätä ennakkoiden Maria oli sangen nuorena opiskellut karjanhoitajaksi. Muutkin perheenjäsenet olivat erittäin kiinnostuneita asiasta, yhtä lailla miehet kuin naiset. Monta kertaa viikossa mitattiin parhaiten lehmien antama maitomäärä ja sen mukaan näitä ruokittiinkin. Navetassa oli jokaisen lehmän yläpuolella musta taulu, johon kirjoitettiin liidulla tämän tuotos. Tyynen muistelmista käy ilmi, että mittauspäivinä lähes koko talon väki, miehetkin (!) seurasivat erityisesti jokaisen kantakirjaeläimen tuottamia maitomääriä. Tarkkailukarjako kiersi joka kuukausi karjanhoitoyhdistykseen kuuluvissa taloissa, joissa kirjattiin maidon tuotto, mutta tärkeintä oli mitata kunkin lehmän maidon rasvapitoisuus, sillä juuri siihen perustui maidon hinta. Parhaimmat lehmistä pääsivät kantakirjaan ja saivat siitä merkiksi korvaan kiinnitetyn ”korun”: kutsuimme näitä lehmiä ”nappikorviksi”.
(*Karjaa koskevat tiedot on otettu kirjasta **Jaakkima, Muistoja ja kuvia Laatokan rantamilta.***)

Tarkkailukarjako laittoi pyörivän laatikon sisälle putkeen näytteen jokaisen lehmän maidosta, sillä siitä paljastui kunkin eläimen tuottama rasvamäärä. Vuoden 1910 jälkeen Jaakkimassa oli jo kaksi tarkastusyhdystystä ja neljä tarkastuskarjakkoa toiminnassa.

Kun tuollainen huippuhyvä nupokyyttö lehmä poiki, sitä lypsettiin Tuunalassa muutamien kuukausien ajan jopa 4 kertaa päivässä; tavallisemmat vasta poikineet lehmät lypsettiin vain kolmesti. Siinä oli naisväellä kiire, miehethän eivät koskaan kyykistyneet lehmän alle.

Maatalouskerho ja puutarhat

Vuonna 1929 Jaakkimaan saapui eräs agronomi, joka innosti nuoria maatalouskerhoon viljelemään erilaisia vihanneksia. Ensimmäinen yritys oli sipulin kasvatusta, ja siitä tulikin jo ensimmäisenä vuonna erittäin satoisa. Sen myynti armeijalle tuotti viljelijöille hyvät rahat. Sipuleita riiputettiin orressa uunin lähistöllä harvaksi kudotuissa pusseissa, jolloin kasvit eivät koskaan homehtuneet. Kurkun viljelyä harrastettiin myös voimaperäisesti ja hyvin tuloksin.

Tuunalassa oli innostuttu ilmeisesti varsin pian puutarhanhoitoon. Paikkakunnalle oli perustettu taimitarha, josta sai ostaa erilaisten marjapensaiden sekä omena-, luumu- ja kirsikkapuiden taimia sekä tietääkseni monivuotisia kukkia.

Meidän äitimme Tyne on kertonut, että puutarhan perustamisessa lida lienee ollut kaikkein innostunein. Totta kai siinä on tarvittu miehiäkin ainakin isompien kasvien istuttamisessa.

Onneksi Tuunalassa puutarhan yläpuolella rinteessä olevasta runsasvetisestä lähteestä, riitti vettä kaikille kasveille, talousvedeksi tupaan sekä navetan suureen tynnyriin, josta voitiin kantaa kaikille eläimille mielin määrin vettä. Muistan hyvin lapsuudestani, kuinka kaunista mummolan puutarhassa silloin 1930-luvulla oli. On hämmästyttävää, kuinka pian puutarhat ja vihannesviljelykset tulivat Jaakkimassa yleisiksi.

lida-täti

Metsämiklin mummolan lähellä asustava Juho Hirvonen kosi puolisoikseen meidän tätimme lidan. Eräänä pyhänä tämä kihlapari istui mummolan peräkamarissa, Juho tietenkin keinutuolissa. Lapsirakkaana miehenä hän oli varannut taskuunsa karamelleja koko katraalle, paikalla oli näet joukko Juho-sedän lapsia sekä me Tuomaan tytöt.

Olin pienessä 6-vuotiaan päässäni ymmärtänyt, että Hirvosen Juholla oli ”pahat aikeet”, hän valloittaisi meiltä hyvän tätimme! Siinä nyt vieras setä istui ja lapset hakivat iloissaan häneltä makeisia, vieläpä kauniisti kiittäen, paitsi minä. Istua jökötin vain paikoillani erittäin vihaisena ja kostonhaluisena: - ”Tuolta minä en karamelleja ota, se ottaa meidän oman tätimme”!

Kesän kuluessa unohdin kiukutteluni ja opin hyväksymään tosiasiat. Sain kuulla aikuisten keskustelevan lidan runsaista ”myyneistä”, tarkoittaen kapioidia. Vielä samana kesänä, vuonna 1937, lidalla ja Juholla oli pienet häät Tuunalassa. Morsian oli kaunis valkoisine pukuineen ja pitkine huntuneen. Muistan, että lidan tullessa alas vinttikamarista naula tarttui ohueen pitsiin, mutta onneksi siihen syntyynyttä pientä repeämää ei juuri huomattu. Minä olin kuitenkin pahoillani vahingosta, sillä olin jo aikoja sitten unohtanut keväällisen vihani.

lida-täti muutti kohta häitteen jälkeen runsaiden kapioidensa kanssa noin kilometrin päähän Hirvoselle. Muistelen, että lidan tavaroita kuljetettiin hänen tulevaan kotiinsa monella hevosella!

Kuinka Tuunalan väelle kävi

Sain hiukan tilastotietoja Tuunalasta vuosilta 1929 ja 1932. Aiemmin mainitsemissani Jaakkima-kirjassa kerrotaan pitäjässä olleen neljä muita vauraampaa talollista, joilla oli viljelyksessä peltoa lähes 50 ha. Tuunala kuului tähän joukkoon.

Taneli-ukon tilalla oli maata kaikkiaan 125 ha, josta peltoa oli n. 47 ha ja metsää n. 60 ha.

Osa noista maista oli kodin lähetyvillä ja siellä helppoa laiduntaa lehmiä. Taneli-ukko oli ostanut vuosien mittaan useita palstoja viljelysmaiksi, olihan hänellä peräti kuusi poikaa.

Arvo-serkku osasi esitellä meille kolme isoa palstaa, Alavin, Rapion ja Amerikan, kaikki aivan Oppolan – Nivan tien varrella. Erityisen rehevä Alavin pelto oli joen varrella, samaten Rapio, mutta Amerikka oli kumpareinen, pieniä metsiköitä siellä, täällä. Kotoa oli 1 – 2 km verran matkaa noille viljelyksille, ja sinne vei kunnollinen soratie.

Noille pelloille mennessä ohitettiin koski, jossa oli Uimosen mylly. Taneli-ukko oli tehnyt sopimuksen Uimosen kanssa kotisähköstä, mikä oli vielä 30-luvulla suuri ihme. Kun ilta hämärtyi, lyhyt merkkivalo ilmoitti talon pimentyvän. Silloin lapsille tuli kiire sänkyyn.

Muistan hyvin, että kaikkien Tanelin kuuden pojan ammatti oli itsestään selvästi maanviljelys, ja niin oli aina ollut Tuunalassa, Paikjärvellä, Salotilalla sekä Ilomäessä.

Kun Talvisota sitten tuli evakkomatkoineen, nämä karjalaiset viljelijät tunsivat jääneensä aivan tyhjän päälle. Ukko sai ihme kyllä vuokratuksi rautatieviranomaisilta vaunun, jossa hän pystyi kuljettamaan Tornion seudulle 7 - 8 Tuunalan palkituista lehmistä. Näin saatiin säilytetyksi evakkoperheelle paras mahdollinen lehmärotu, jonka jälkeläisiä on viime aikoihin asti voitu nähdä sukulaistemme navetoissa.

Ennen pitkää useimmat entiset maanviljelijät kuitenkin löysivät paikan, jossa jatkaa ammattiaan. Siinä tuli mieleen laulu: **”Arvon mekin ansaitsemme Suomen maassa suuressa. ---Laiho kasvaa kyntäjälle, arvo työnsä täyttäjälle”....**

Kohta nuorempi mies- ja naispolvi ymmärsi kylmän totuuden ja alkoi kouluttautua, ottaen selkoa mitä mahdollisuuksia aukenisi. Vähitellen useimmille avautui sopivia uusia ammatteja. Niinpä oli hyvä laulaa ylpeästi: **”Opin tiellä oppineita Suomessa on suuria -- valistus on viritetty, järki hyvä herätetty”, la la –la la –lallala, laa!**

Kukaan Tuunaisista ei ole tähän saakka joutunut kerjuulle!

Lahdessa 27.11. 2008

Anja Tuomela, Tuomas Tuunaisen tytär